

İngiltere’de Johnson’un İstifasıyla Yeni Lider Arayışı (1)

Pınar TORLAK

İngiltere, kabinedeki istifa kriziyle sarsıldı, o sarsıntılar Başbakan Boris Johnson’u koltuğundan etti. Başbakan Johnson, 2019 yılında seçildiği Muhafazakâr Parti liderliği ile üstlendiği başbakanlık görevini 3 yıl sonra, 7 Temmuz 2022’de istifayla sonlandırdı. Johnson’un ardından İngiltere, yeni lider arayışına girdi; iktidardaki Muhafazakâr Parti’nin başına geçmek isteyen bakanlar ve milletvekilleri için kıran kırana bir mücadele başladı.

Peki Johnson’u istifaya götüren süreç neydi?

İktidar partisinin lider arayışı ve paralelinde yeni başbakan adayları kimler oldu?

Çalkantılı süreç İngiliz Muhafazakâr Parti’nin oylarına nasıl yansıyor, İngiltere’nin yeni başbakan adaylarının Türkiye tutumu nasıl şekillenecek?

İngiltere Başbakanı Johnson’ı İstifaya Götüren Süreç

İngiltere’deki hükümet krizi, kabinede Maliye Bakanı olarak görev yapan Rishi Sunak ve Sağlık Bakanı Sajid Javid’in 5 Temmuz günü istifasıyla tetiklendi.

Sağlık ve Maliye Bakanlarının istifalarının ardından Başbakan Johnson hemen istifa depreminin hasarını giderecek adımı attı ve bakanların yerine yeni isimleri görevlendirdi. Ancak bu görevlendirmeler depremin yıkıcı etkisini gidemedi. Sarsıntılar birbirini izledi, Maliye Bakanı Sunak’ın 5 Temmuz günü öncülük ettiği istifa furyası iki gün içinde dalga dalga yayıldı bakan, bakan yardımcılarının da aralarında bulunduğu 50’den fazla milletvekili istifasını duyurdu. Öyle ki Johnson’un istifa eden Maliye Bakanı Sunak’ın yerine göreve getirdiği yeni Maliye Bakanı Nadhim Zahawi bile göreve geleli 36 saat dolmadan başbakana istifasını sundu. Zahawi, istifa mektubunda “İçinde bulunulan durum sürdürülebilir değil ve daha



da kötüleşecek. Şimdi doğru şeyi yapmalı ve gitmelisiniz” sözleriyle kendi istifa mektubunda Başbakan Johnson’u da istifaya çağırırdı.

Birbiri ardına gelen istifalar İngiliz hükümetinde derin bir çatlak oluştururken, ana muhalefet lideri Keir Starmer de “Hükümet çöküyor, İngiltere’ye taze bir başlangıç gerekiyor” dedi ve erken seçim çağırısı yaptı.

Aslında çok değil daha bir ay öncesinde Johnson’ın lideri olduğu Muhafazakârlar parti içinde güven oylamasına gitmiş, Johnson 359 milletvekilinden 211’nin oyunu almıştı. Güven oylamasındaki 148 fire aslında tehlike çanları çaldığının sinyaliydi.

Johnson’ı Yıkan Skandallar

Johnson’ın 3 yıllık görev sürecine baktığımızda en dikkat çekici gelişme İngiltere’nin Avrupa Birliği’nden ayrılmasıydı. Johnson hükümeti öncesi

temelleri atılan ancak beklemede olan Brexit, Johnson ile hayata geçti. Hükümete göre başarı sayılan bu ayrılık İngiltere için önemli bir ekonomik maliyete dönüştü. AB vatandaşlarının ülkelerine dönüşü İngiltere’de işgücü açığına neden oldu. OECD verilerine göre Brexit referandumunun ardından Avrupa Birliği’nde kişi başına gelir yüzde 8,5 artarken, İngiltere’de bu artış yüzde 3,5’te kaldı.

Sadece ekonomi değil, Brexit sonrasında dünyanın karşı karşıya kaldığı Covid-19 salgını da Başbakan Johnson için önemli bir imtihan oldu. Çünkü Johnson bu süreçte salgını hafife almak ile eleştirildi; hatta başbakanı olduğu hükümetin koyduğu kuralları ihlal ederek Başbakanlık Konutu 10 numarada özel partiler düzenledi. Covid-19 kısıtlamalarının hiçe sayıldığı bu partilerden ikisinin Kraliçe Elizabeth’in eşi Prens Philip’in cenazesinden hemen önce

yapıldığı ortaya çıkınca tepkiler çığ gibi büyüdü. Johnson, karantina kurallarına uymadığı için özür dilese de bu partiler Johnson'ın adının yanına "skandal" olarak eklendi.

Johnson'ın kendisinden 24 yaş küçük Muhafazakâr Parti'nin eski iletişim danışmanı Carrie Symonds ile yaşadığı aşk da gündeme gelen bir diğer konuydu. Johnson'ın evliyken Symonds ile yasak aşk yaşadığı iddia edildi. Sonrasında ikili evlendi ama bu kez de Johnson'ın hükümet ile ilgili aldığı kararlarda Symonds'ın etkili olduğu öne sürüldü. Tüm bunlar Başbakan Johnson'ın hanesine olumsuz yazılıyor, istifa sesleri yükseliyordu ancak asıl kırılma, Muhafazakâr Parti'nin Parlamento Grup Yöneticisi Chris Pincher hakkında çıkan taciz iddialarıydı. Pincher'ı bu göreve şubat ayında Johnson getirmişti. Johnson önce taciz iddialarından haberdar olmadığını söyledi sonra ise baskılara dayanamadı ve Pincher hakkındaki taciz iddialarından haberdar olduğunu kabul etti; "Pincher'ı atamam hataydı" dedi.

İşte bu itiraftan sonra partisindeki tepki sesleri istifaya dönüştü, o istifalar Johnson'ın hükümetteki sonunu getirdi.

Johnson, 7 Temmuz'da hem parti liderliğinden hem de başbakanlıktan istifasını açıkladı ama hemen görevi bırakmadı. Muhafazakâr Parti üyeleri yeni lideri ve dolayısıyla başbakanı Eylül ayında yapılacak parti kongre-

sinde belirleyecek. Johnson, yeni lider seçilene kadar göreve devam edecek ama Johnson'ın görevi bırakma kararı otomatik olarak liderlik yarışını başlatmış oldu.

İngiltere'de Liderlik Yarışı

Johnson'ın istifasını takip eden 5 gün içinde parti içinde 11 isim liderliğe soyundu. Bu isimlerden Pakistan asıllı eski Sağlık Bakanı Sajid Javid, Ulaştırma Bakanı Grant Shapps ve Milletvekili Rehman Chishti daha oylamaya katılmadan yarıştan çekildi.

Seçim sürecini yürüten 1922 Komitesi Başkanı, Milletvekili Sir Graham Brady yarışta 8 adayın olacağını açıkladı. O adaylar arasında istifa sürecine öncülük eden Hint kökenli eski Maliye Bakanı Rishi Sunak da vardı. Hint kökenli başka bir isim olan İngiltere ve Galler Başsavcısı Suella Braverman, Irak kökenli Milletvekili Nadhim Zahawi, Nijerya kökenli eski Eşitlikler Bakanı Kemi Badenoch, Dışişleri Bakanı Liz Truss, Uluslararası Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı Penny Mordaunt ve milletvekilleri Jeremy Hunt ile Tom Tugendhat ise liderlik yarışındaki diğer adaylardı.

Adayların yarışta kalabilmesi için en az 20 milletvekilinin desteği gerekiyor. Sonrasında ise girilecek oylama turlarında en az 30 milletvekilinin oyuna ihtiyaç duyuluyor. Her oylamada en az oyu alan aday elenerek, iki aday kalana kadar oylama turlarına devam ediliyor. Bu kapsamda Avam Kamara'sında 13 Temmuz'da

başlayan oylamalar 20 Temmuz'a kadar devam etti. Her oylamada yeterli oyu alamayan aday elendi ve son oylamada 3 isim yarıştı; Eski Maliye Bakanı Rishi Sunak, Dışişleri Bakanı Liz Truss ve Uluslararası Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı Penny Mordaunt. Oylamanın sonunda Sunak 137, Truss 113 ve Mordaunt 105 oy aldı. Mordaunt'un da elenmesiyle yarış bundan sonra kongrede Sunak ile Truss arasında geçecek.

Sunak ile Truss'un Liderlik Yarışı

İngiltere, Truss ve Sunak'ın liderlik yarışına kilitlendi. İki adayın belirlenmesi için milletvekilleri oy kullanmıştı. Bundan sonraki süreçte Muhafazakâr Parti'nin ülke genelindeki 160 bin üyesinin iradesi esas alınacak. Bu kapsamda üyeler, posta veya çevrimiçi oy kullanımıyla yeni liderlerini seçecek. Oylamanın ardından hem partinin yeni lideri hem de İngiltere'nin yeni başbakanı 5 Eylül'de açıklanacak.

Liderlik yarışındaki iki aday ise seçim kampanyası kapsamında vaatlerini sıralıyor, canlı yayında kozlarını paylaşıyor. Adaylar daha çok ekonomi üzerine yoğunlaşıyor. Sunak, enflasyonu kontrol altına aldıktan sonra vergileri düşürmeyi vadederken, Truss vergi indirimini ile boğulan ekonomiye nefes aldırma sözü veriyor. Sunak'ın da gündeminde vergi indirim var ama Truss rakibine göre daha net şekilde vergi indiriminden yana tutum sergiliyor. İki aday savunma bütçesi konusunda da ayrışıyor; Sunak bütçeyi aynı düzeyde korurken, Truss savunma bütçesinin artırılması gerektiğini düşünüyor. Truss'a göre İngiltere'nin büyümesine engel olan AB yasaları da gözden geçirmeli.

Oylamalarda en fazla milletvekili desteğini Sunak alsa da Truss İngiliz siyasetinin yükselen yıldızı olarak yorumlanıyor. Truss, İngiltere'nin ikinci



kadın dış işleri bakanı. “Tuttuğunu koparan” birisi olarak tanımlanıyor. Muhafazakâr Parti’nin başına gelirse İngiltere’nin Margaret Thatcher ve Theresa May’den sonra üçüncü kadın başbakanı olacak. Truss’ın politik çizgisi ve duruşu “Demir Leydi” lakaplı ilk kadın başbakan Margaret Thatcher’a benzetiliyor. Truss’ın okul yıllarında bir oyun sırasında Thatcher’ı canlandırmış olması da “Demir Leydi”nin izinden gitmeyi daha o yıllarda kafasına koymuş olabileceği yorumlarına neden oluyor.

Yeni Başbakan ile İngiltere-Türkiye İlişkileri

Boris Johnson, Türk kökenli bir başbakanı. Başbakanlığı döneminde Türkiye ile İngiltere arasında bir yakınlaşma süreci başlamıştı. Peki Johnson’ın yerine gelecek isim ile Türkiye’nin ilişkileri nasıl şekillenecek?

Aslında yeni başbakanın Sunak ya da Truss olmasının Türkiye ile ilişkilerde büyük bir değişime yol açması beklenmiyor. İş birliğinin liderden bağımsız ilerleyeceği düşünülüyor. Çünkü İngiltere için Türkiye’nin stratejik konumu çok önemli, hala AB üyesi olamayan Türkiye için de İngiltere’nin dostluğu yabana atılmaz. İngiltere ve Türkiye’nin özellikle savunma sanayi, yeşil dönüşüm konusunda iş birliği de örtüşüyor.

Ülkelerin çıkarları açısından ilişkilerin liderden bağımsız ilerleyeceği düşünülse de aday Truss’ın İngiliz basınına yansıyan göçmen krizi ile mü-

cadele planı Türkiye’den tepki aldı. İddiaya göre **Truss**, milletvekilleri ile buluştuğu özel bir toplantıda göçmen kriziyle mücadele için **Ruanda** ile yapılan anlaşmanın genişletilmesi kapsamında göçmenleri alması için Türkiye ile müzakere başlatılması gerektiğini savundu.

İddia, seçmenin kulağına hoş gelmesi açısından sarf edilmiş bir söz olarak yorumlansa da Türkiye Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Tanju Bilgiç, iddiaya ilişkin “Türkiye herhangi bir ülkenin sığınmacı kampı veya sınır muhafızı olmayacak, üçüncü ülkelerin uluslararası yükümlülüklerini hiçbir şekilde devralmayacaktır” dedi.

Pınar TORLAK | EURO Politika Dergisi Dış Haberler Sorumlusu

**Haber Analiz yazımızı EUROPolitika NEWS Podcast kanalımızda dinlemek için aşağıdaki karekodunu okutarak linkimize ulaşabilirsiniz.*

